

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 2 mars 2005

Ö 604-03

KLAGANDE

PL

Ombud: advokaten HN

MOTPART

Aktiebolaget CUJAB, 556181-3857, Basargatan 10, 411 10 GÖTEBORG

Ombud: advokaten JN

SAKEN

Avvisande av talan

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sverige, avd. 5, beslut den 10 januari 2003 i mål Ö 1575-02

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen fastställer det slut vartill hovrätten kommit.

PL skall ersätta Aktiebolaget CUJAB för dess rättegångskostnad i Högsta domstolen med elvatusentvåhundra (11.200) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta

enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens beslut till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

PL har yrkat att Högsta domstolen avvisar CUJAB:s talan eller i vart fall bolagets förstahandsyrkande. Han har vidare yrkat att Högsta domstolen befriar honom från skyldigheten att ersätta CUJAB:s rättegångskostnader i hovrätten samt förpliktar CUJAB att ersätta hans rättegångskostnader vid tingsrätten och i hovrätten.

CUJAB har bestritt ändringsyrkandena.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

SKÄL

I en stämningsansökan som kom in till Göteborgs tingsrätt den 17 april 2001 yrkade CUJAB, som är ett svenskt aktiebolag med säte i Göteborg, att den danske medborgaren PL, med hemvist i Göteborg, skulle förpliktas att till bolaget betala 900.000 franska francs eller, i andra hand, 698.274 franska francs, båda beloppen jämte viss ränta.

Som grund för sitt förstahandsyrkande anförde CUJAB att PL enligt ett rörelsearrendeavtal, som den 7 november 1994 träffats mellan bolaget och dess dotterbolag å ena sidan och PL å den andra sidan, var skyldig att betala ett års arrendeavgift till CUJAB för perioden den 15 februari 1999 t.o.m. den 15 februari 2000, alternativt att CUJAB hade rätt till ersättning av PL för det faktiska nyttjandet av rörelsen under den angivna perioden. Det av CUJAB åberopade avtalet avsåg

driften av en hotellrörelse bedriven i Val Thorens, Frankrike. Som grund för andrahandsyrkandet anförde CUJAB att PL genom ett avtal träffat den 22 oktober 1999 hade iklätt sig ett betalningsansvar för ränta på den köpeskilling som skulle erläggas i samband med CUJAB:s överlåtelse av den nämnda rörelsen och den fastighet på vilken rörelsen bedrevs eller i vart fall åtagit sig att tillse att räntekompensation enligt avtalet fullgjordes.

CUJAB har i fråga om rättens behörighet anført dels att PL har sitt hemvist i Göteborg, dels att det avtal som ligger till grund för bolagets förstahandsyrkande innehåller en prorogationsklausul innebärande att Göteborgs tingsrätt har att pröva tvistefrågan. PL har till stöd för sitt yrkande om avvisning anført, beträffande förstahandsyrkandet, att detta avser nyttjanderätt till fast egendom belägen i Frankrike och att fransk domstol enligt artikel 16.1 a) i Brysselkonventionen därmed har exklusiv behörighet att pröva tvisten samt, beträffande andrahandsyrkandet, att detta avser eller i vart fall har sådan anknytning till fast egendom belägen i Frankrike att fransk domstol enligt den nämnda bestämmelsen är exklusivt behörig att pröva tvisten även i denna del.

I förhållande till Frankrike gäller numera att frågor om domstols internationella behörighet skall prövas enligt Rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (Bryssel I-förordningen). Enligt artikel 66 i Bryssel I-förordningen skall emellertid bestämmelserna i den förordningen tillämpas endast på rättsliga förfaranden som inletts efter förordningens ikraftträdande. Förordningen trädde i kraft den 1 mars 2002.

När CUJAB väckte talan hade Bryssel I-förordningen inte trätt i kraft. Vid den tidpunkten gällde däremot Brysselkonventionen som svensk lag i förhållande till Frankrike. Frågan skall därför prövas enligt bestämmelserna i denna konvention.

Enligt artikel 2 i Brysselkonventionen gäller som huvudregel att talan mot den som har hemvist i en konventionsstat skall väckas vid domstol i den staten. I artikel 16.1 a) i konventionen finns emellertid en särskild behörighetsregel enligt vilken domstol i den konventionsstat där egendomen är belägen skall ha exklusiv behörighet, oberoende av parternas hemvist, om talan avser sakrätt i fast egendom eller nyttjanderätt till fast egendom. Av artikel 17 framgår att parterna har vissa möjligheter att träffa avtal om att en domstol eller domstolarna i en konventionsstat skall vara behöriga att avgöra en tvist. Ett sådant prorogationsavtal har emellertid ingen verkan om de domstolar vilkas behörighet det utesluter har exklusiv behörighet enligt artikel 16. Om talan som väcks vid en domstol i en konventionsstat gäller en tvist som huvudsakligen rör en fråga som en domstol i en annan konventionsstat är exklusivt behörig att pröva enligt artikel 16, skall domstolen självmant förklara sig obehörig (se artikel 19).

Artikel 16 i Brysselkonventionen gäller bara när en fråga av där angivet slag utgör tvistens egentliga föremål, inte om den kommer upp enbart till prejudiciell bedömning (se Jenard-rapporten, EGT C 59, 1979, s. 1, s. 34).

EG-domstolen har upprepade gånger gett uttryck för uppfattningen att bestämmelserna i artikel 16 i Brysselkonventionen, som utgör ett undantag från den allmänna behörighetsregeln, inte skall ges en mer omfattande tolkning än dess målsättning kräver, eftersom den leder till att parterna berövas den möjlighet att välja forum som de annars skulle ha haft och, i vissa fall, till att de måste föra talan vid en domstol som inte är den behöriga domstolen i någondera partens hemvist. Det är en fast rättspraxis att det inte är tillräckligt att talan har ett samband med en fastighet för att artikel 16.1 i konventionen

skall vara tillämplig (se dom den 27 januari 2000 i mål C-8/98, Dansommer, REG 2000, s. I-393, punkterna 21 och 22, med där lämnade hänvisningar).

Motiveringen för Brysselkonventionens regel är till en början att ett system av innebörd att andra behörighetsgrunder godtogs skulle vara ägnat att motverka den fria rörligheten för domar (se härom och om det följande Pålsson, Brysselkonventionen, Luganokonventionen och Bryssel I-förordningen, 2002, s. 163 med hänvisningar i fotnoterna 223 och 224). En med stöd av sådana behörighetsgrunder meddelad dom skulle riskera att inte bli erkänd i konventionsstater vars nationella rätt kräver exklusiv behörighet för forum rei sitae. Vidare har olika lämplighetssynpunkter anförts till stöd för regeln. De går ut på att fastighetslandet har fördelen av ”närhet” till sakförhållanden och de tillämpliga rättsreglerna i hithörande mål, liksom till fastighetsbokföringen. Utredningen och bevisningen, vilken bl.a. kan innefatta syn på stället, förebringas sålunda enklast inför domstolarna i den stat där den fasta egendomen finns. Samma domstolar är bäst skickade att tillämpa den ofta särpräglade och komplexa lagstiftning och andra regler eller sedvänjor som kan komma till användning i mål angående fast egendom. Dessa synpunkter har ansetts bärande inte bara i tvister om äganderätt eller begränsad sakrätt till fast egendom utan också i tvister om nyttjanderätt till sådan egendom.

Det har i målet inte gjorts gällande att CUJAB:s talan avser en sakrätt i fast egendom. Det är också uppenbart att CUJAB:s yrkanden har obligationsrättslig grund. Tvisten avser således inte en sakrätt i fast egendom i den mening som avses i artikel 16.1 a) i Brysselkonventionen (jfr t.ex. EG-domstolens dom den 9 juni 1994 i målet Lieber, C-292/93, REG 1994, s. I-2535, punkterna 13 och 14).

EG-domstolen har i målen Sanders (73/77, REG 1977, s. 2383), Hacker (C-280/90, REG 1992, s. I-1111) och Dansommer tagit ställning till om vissa

avtal avsett upplåtelse av nyttjanderätt till fast egendom i den mening som avses i artikel 16 i Brysselkonventionen.

Fallet Sanders avsåg ett avtal genom vilket driften av en blomsterhandel arrenderats ut. Rörelsen drevs i en lokal som utarrenderaren hyrde av en tredje person. EG-domstolen fann att begreppet nyttjanderätt till fast egendom, i den mening som avses i artikel 16 i Brysselkonventionen, inte omfattade ett avtal som det aktuella. De överväganden som låg till grund för införandet av exklusiv domsrätt i fall där talan avsåg nyttjanderätt till fast egendom i egentlig mening ägde inte tillämpning när avtalets huvudsakliga syfte var av annan karaktär, såsom när avtalet avsåg driften av en affärsrörelse.

I målet Hacker slog EG-domstolen fast att ett komplext avtal avseende ett antal tjänster, som tillhandahålls mot ett totalt pris som kunden betalar, inte avser nyttjanderätt till fast egendom i den mening som avses i artikel 16.1 i Brysselkonventionen. Avtalet hade ingåtts mellan en researrangör och en kund och avsåg nyttjandet av en semesterbostad men omfattade även andra prestationer, bl.a. information och råd till kunden, platsreservation för transport och mottagande på platsen.

I fallet Dansommer avsåg käromålet skadestånd för dåligt underhåll av egendomen och för skador på en bostad, som en enskild hade hyrt för att där tillbringa ett antal semesterveckor. Talan hade inte väckts direkt av fastighetsägaren utan av en professionell researrangör, som den berörde hyrt bostaden av och som förde talan efter att ha övertagit fastighetsägarens rättigheter. EG-domstolen fann att artikel 16.1 i Brysselkonventionen var tillämplig. Att avtalet mellan researrangören och hyrestagaren innehöll accessoriska bestämmelser om försäkring vid avbokning och om garanti för återbetalning av det pris som kunden erlagt rubbade

inte det faktum att det var fråga om nyttjanderätt till fast egendom i konventionens mening.

Av EG-domstolens praxis framgår att avtal, innefattande upplåtelse av nyttjanderätt till fast egendom, faller utanför tillämpningen av artikel 16.1 a) i Brysselkonventionen om avtalets huvudsakliga syfte är ett annat än att upplåta sådan nyttjanderätt. Det omtvistade avtalet i fallet Sanders avsåg en blomsterhandel. Att det förevarande avtalet avser en hotellrörelse är inte taget för sig en omständighet som ger anledning till ett annat synsätt än det som kommit till uttryck i EG-domstolens avgörande. Ett avtal som har som huvudsakligt syfte att arrendera ut driften av en befintlig hotellrörelse, som bedrivs i lokaler som upplåts av tredje man, kan således inte anses vara ett avtal avseende nyttjanderätt till fast egendom i Brysselkonventionens mening. Att fastighetens ägare är ett bolag i samma koncern som utarrenderaren kan inte göra någon skillnad. Det råder således ingen oklarhet angående innebörden av artikel 16.1 a) i här berörda hänseenden. Frågan är nu om det av utredningen framgår att lokalerna haft sådan betydelse att avtalets väsentliga syfte varit att upplåta nyttjanderätt till fastigheten.

Det avtal som CUJAB åberopat som grund för sitt förstahandsyrkande undertecknades den 7 november 1994. Som parter upptogs CUJAB och PL. Det angavs kortfattat att PL önskade överta driften av det aktuella hotellet. Någon redogörelse för vad rörelsen omfattade lämnades inte. Av handlingarna framgår att hotellfastigheten ägdes av SCI Tango, medan hotellrörelsen drevs av Ski Hotel SARL, och att de nämnda franska bolagen hade CUJAB som moderbolag. Det är omtvistat i målet vilka som var de egentliga avtalsparterna. PL har sålunda gjort gällande att avsikten redan vid avtalsslutet var att ett senare bildat bolag skulle arrendera hotellrörelsen och hotellfastigheten och att avtalet ersatts av ett avtal träffat den 3 maj 1995 där det nybildade bolaget Nordic Lodge SARL trätt i hans ställe. CUJAB har invänt att parterna till avtalet den 7 november 1994

kom överens om att ingå det senare avtalet, eftersom det på grund av fransk lagstiftning var erforderligt att upprätta franska avtal med angivande av en fransk förhyrare, utan att det tidigare avtalet därför utsläcktes dem emellan. Ostridigt är emellertid att det avtal som CUJAB åberopat som grund för sin talan inneburit utarrendering av den befintliga hotellrörelsen och innefattat upplåtelse av hotellets lokaler.

Avtalet den 3 maj 1995, som var avfattat på franska, hade i svensk översättning rubrikerna ”kontrakt för andrahandsuthyrning-drift mellan bolaget Ski Hotel och bolaget Nordic Lodge” samt ”löfte om försäljning av rörelse av bolaget CUJAB ägare till den rörelse som uthyrs i andra hand till bolaget Nordic Lodge”. Rörelsen omfattade enligt avtalstexten skylten, firmanamnet, kundkretsen och potentiell kundkrets, hyresrätten till driftslokalerna, utskänkningstillstånd samt det lösöre och den utrustning som användes i driften av rörelsen.

Utgångspunkten för bedömningen är det avtal som CUJAB åberopat som grund för sin talan. Det ligger i sakens natur att lokalerna vid upplåtelse av en hotellrörelse är av stor betydelse. Vilken betydelse som skall tillmätas avtalskomponenter som avser andra rörelsetillgångar måste avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. PL har framhållit att när fastigheten och rörelsen såldes för en köpeskillning om tillhoppa 8.000.000 franska francs hänförde sig 6.900.000 francs till fastigheten. Att med ledning av fastighetens pris vid en överlåtelse sluta sig till vilket värde lokalupplåtelsen haft för hotellrörelsen framstår emellertid som vanskligt. Högsta domstolen finner vid en samlad bedömning att det inte visats eller annars framgått att det aktuella avtalet haft ett annat huvudsakligt syfte än att upplåta driften av den befintliga hotellrörelsen som sådan. Under sådana förhållanden kan CUJAB:s förstahandsyrkande inte sägas avse nyttjanderätt till fast egendom i den mening som avses i artikel 16.1 a) i Brysselkonventionen.

Grunden för CUJAB:s andrahandsyrkande är åtaganden som PL skall ha gjort med anledning av avtal om överlåtelse av den aktuella hotellfastigheten och hotellrörelsens tillgångar. Eftersom yrkandet således inte är grundat på något nyttjanderättsavtal, är artikel 16.1 a) i Brysselkonventionen inte tillämplig.

Svensk domstol är behörig enligt huvudregeln i artikel 2 i Brysselkonventionen. Det har inte framgått att någon regel som utesluter svensk domsrätt är tillämplig. Det slut vartill hovrätten kommit skall därför fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Svensson, Thorsson, Regner,
Lindeblad (referent) och Widebeck
Föredragande revisionssekreterare: Lindholm